

bat. Unde Laurentius Justin., ser. de Assumptione, de hac ætate Deiparæ loquens, inquit: *Nullus ardorem Virginis sufficit explicare, quanto desideriorum cremabatur incendio, quam crebris suspiriisangebatur*, et alia, quæ eleganter persequitur; et Rupertus, lib. 5 in Cantica, cujus magnam partem in explicanda altissima Virginis contemplatione ponit. Nec vero huic tempori exercitium activæ vitæ defuit; quin potius, cum aliis temporibus activam vitam circa corporales actus exercuisset, in hoc tempore illam in spiritualibus actibus, qui ex suo genere perfectiores sunt, exhibuit. Nam (ut sub nomine Hieronymi refertur, serm. de Assumptione, et sequenti disputatione latius dicemus) Apostolos docuit, et Lucam Evangelistam de mysteriis fidei instruxit. Et credibile est in consolandis ac spiritualiter juvandis aliis fidelibus sæpe occupatam fuisse. Unde B. Ignatius, epist. 3 ad Mariam, eam deprecatur, ut se confortare et consolari dignetur, ad quem B. Virgo rescripsit, eum confirmans in fide, et ad persecutiones sustinendas erigens, eique adventum suum cum Joanne Evangelista ad Antiochenam Ecclesiam invisendam pollicetur. Et Epiphanius, hæc. 78, dubitat an B. Virgo cum Joanne in Asiam profecta sit; Patres autem Concilii Ephesini, c. 27, tom. 2, affirmant ipsam cum Joanne Evangelista Ephesiorum civitatem incoluisse. Quod si ita factum est, propter proximorum salutem et Ecclesiæ augmentum sine dubio peractum est. Constat igitur B. Virginem in toto vitæ suæ progressu perfectissimas operationes activæ ac contemplativæ vitæ exercuisse, quas eleganter describit Ignatius, epist. 4 ad Joannem Evangelistam, ubi post multa ita concludit: *Sicut nobis a fide dignis narratur, in Maria matre Jesu humanæ naturæ natura sanctitatis Angelicæ copulatur, et hæc talia excitaverunt viscera nostra, et cogunt valde desiderare aspectum hujus, si fas est ari, cælestis prodigii, et sacratissimi spectaculi*. Cujus epistolæ meminit etiam Bernardus, serm. 7 in Psal. 90.

7. Dico quarto: verisimile est B. Virginem toto tempore vitæ suæ continue meruisse, et in gratia crevisse. Hæc conclusio duplicem potest habere sensum, et in utroque est pia et probabilis, in altero autem certior. Docet illam Albertus Magnus, lib. de B. Virgine, c. 1, 6, et 177 et 197, ubi dicit novum privilegium Virginis fuisse, quia quolibet tempore meruit. Quod dictum refert et approbat Antoninus, 4 p., tit. 15, cap. vigesimo, § 6. Idem

tenet Bernardinus de Busto, 4 part., ser. 9, § ult., dicens non esse dubitandum quin a primo instanti usus liberi arbitrii usque ad snum felicissimum transitum, semper fuerit in actu merendi. Indicat Canisius, lib. 5, c. 1, in illo verbo: *Cujus vita jugis et continua quædam fuit contemplatio*; et alios statim referemus. Potest autem hæc conclusio intelligi, vel de tempore quo vigilabat, et hoc sensu non solum est verisimilis, sed etiam certa, quia quamdiu ratione usa sit, sine ulla intermissione semper est bene operata, ut recte dixit Ambrosius, lib. 2 de Virginitibus, in principio. Et patet, quia cum haberet perfectum dominium suorum actuum, nunquam est indeliberate operata; nec vero cessare omnino poterat ab omni actu externo et interno, tum quia hoc fere est humano modo impossibile; tum etiam quia in homine utente ratione, et potente advertere, nonnulla culpa esset sic otiosum manere; semper ergo ex quo permanentem usum rationis habuit, aliquem actum liberum exercuit, vel internum tantum, vel simul externum; ergo continue bene operata est; ergo continue meruit; utraque consequentia constat ex principiis positis. Alio ergo modo intelligi potest conclusio, etiam de tempore quod somno tribuebat, et hoc sensu est incerta; sed quod sit verisimilis, probari potest. Primo, testimonio Bernardini Senensis, dicto ser. 51, art. 1, ubi ex sua et aliorum sententia dicit, non fuisse somno impeditam quominus libere in Deum converti posset; et affert conjecturam, quia hoc privilegium aliquibus Sanctis pro aliquo vitæ tempore concessum est. Accommodat etiam illud Jerem. 1: *Virgam vigilantem ego video*. Idem habet in 3 opere sermonum, tractatu de B. Virgine, serm. 4, art. 1, c. 2, ubi dicit, etiam cum dormiebat, fuisse Virginem in altiori contemplatione quam fuerit aliquis alius dum vigilaret. Unde illi attribuit verba illa Cant. 5: *Ego dormio, sed cor meum vigilat*. Quæ eleganter de Virgine exponit Rupertus, lib. 5 in Cantica, initio, ubi inter alia inquit: *Multarum quoque animarum fuit, et est, non solum secundum similitudinem otio sancto dormire, id est, a terrenis curis vacare, et in cælestibus per contemplationem corde vigilare, verum etiam eodem modo quo et Jacob dormivit, secundum corpus dormire, et secundum animam cælestia videre; sed tu, o Cælum Dei, unica sedes Domini, in utroque vigilandi modo, cunctis mortalibus, sive terrenis hominibus longe eminentior exististi,*

longe studiosior ad contemplandum eum in quem desiderant Angeli prospicere, atque aptior fuisti. Favet huic sententiæ Ambrosius, lib. 2 de Virgin., in principio, dicens: *Dormire non prius cupiditas quam necessitas fuit; et tamen, cum quiesceret corpus, vigilaret animus, qui frequenter in somniis aut lecta repetit, aut somno interrupto continuat, aut disposita gerit, aut gerenda prænuñciat*. Quæ verba tractans Canisius, lib. 1, c. 13, in hanc sententiam inclinat, quam etiam tenet Bernardinus Busto, in Mariali, 3 p., serm. 1, p. 3; et Dionys. Richelius, in illud Cantic. 5: *Ego dormio, et cor meum vigilat*, art. 18. Et confirmari potest ex August., 5 contra Julian., c. 9, ubi de hominibus in statu innocentie inquit: *Tam felicia erant somnia dormientium, quam vita vigilantium*. Ergo majori ratione possumus de B. Virgine dicere, tam felicem fuisse dormiendo quam vigilando. Quidquid enim perfectionis gratiæ in illo statu communicatum est, illi non est denegatum. Ex quo aliam sumo confirmationem, quia Angelis sanctis datum est, ut ex quo in primo instanti suæ creationis conversi sunt in Deum, nunquam ab illius actuali amore cessaverint; sed hoc donum maxime pertinet ad perfectionem charitatis et sanctitatis; ergo credi potest communicatum esse B. Virgini. Præterea, si verum est B. Virgini datam esse aliquam scientiam, seu cognitionem per se infusam, qua uti posset sine conversione ad phantasmata, facile intelligimus etiam in somno potuisse illa scientia uti, et consequenter meritorie per voluntatem operari, quia hæc non pendet a corpore, si intellectus expeditus sit ad cogitandum et proponendum objectum; est autem probabile B. Virginem præditam fuisse hac scientia, vel toto, vel majori tempore vitæ suæ. Est ergo verisimilis hæc sententia, quam in re adeo incerta, ut nihil constanter affirmare possimus.

8. Addo tamen, licet demus hoc meritum propter somnum, et corporis imbecillitatem interdum interruptum esse, nihilominus tam brevem fuisse illam moram, totque divinis cogitationibus fuisse interceptam, ut morali quodam modo possit hoc meritum appellari continuum. B. enim Virgo partim propter optimam corporis temperiem, partim propter moderatissimam vivendi rationem, exigui temporis somno indigebat, et ex virtute perfecta, qua corpus suum affligebat, magnam etiam illius temporis partem vigiliis, et orationi tribuebat. Unde Bernardinus ac Bonaventura,

et Canisius supra, varias revelationes referunt, quibus nonnullis hominibus patefactum fuit, solitam fuisse B. Virginem fere integras noctes insomnes meditando ac orando traducere, et ipso eo tempore quo dormiebat, credi potest solitam fuisse, præ nimia charitate qua Deum diligebat, frequenter excitari a somno, ac statim animum suum in Deum elevare. Hoc enim experimento constat accidere, et ex divina gratia concedi multis, qui divina charitate flagrant, præsertim eo tempore quo de rebus divinis frequentius cogitant, et in actibus divini amoris sæpius, ac ferventius exercentur; hæc enim animi promptitudo atque facilitas ad eliciendos hujusmodi motus in Deum major fuit ac perfectior in B. Virgine a principio vitæ, quam fuerit in quocunque alio Sancto, eo tempore quo majorem perfectionem et devotionem consecutus est, ut ex supra dictis de perfectione primæ sanctificationis Virginis satis constat.

SECTIO III.

An B. Virgo aliquod augmentum gratiæ obtinuerit ex opere operato, et quibus modis.

1. Sacramentum pro remedio originalis peccati institutum Maria cum augmento gratiæ suscepit. — Quod B. Virgo magnum gratiæ augmentum ex opere operato fuerit consecuta, dubitari non potest, quia non fuit peioris conditionis quam alii justii, nec sacramenta fuerunt in illa minus efficacia; imo, eo quidem magis, quo meliori dispositione illis utebatur. Solum ergo necesse est ut modos seu tempora hujus augmenti distinctius aperiamus et explicemus. Possunt autem ad tria capita revocari. Primum est sacramentum illud, quod in remedium originalis peccati feminis applicari solitum erat; in illo enim gratia dabatur non proprie ex opere operato, sed ad modum ejus, id est, præter omne meritum suscipientis, sicut dabatur in circumcissione, et in remedio legis naturæ, præsertim quando infantibus applicabantur, ut infra dicemus agentes de sacramentis in genere. Certum est autem B. Virgini paulo post ejus nativitatem applicatum esse hoc sacramentum, sicut Joannes Baptista circumcisisus fuit, etiamsi in utero matris fuisset sanctificatus. Extraordinaria enim Dei sanctificatio non obstat quominus ordinaria remedia contra peccata applicari debeant, præsertim cum hæc supernaturalia et divina mysteria non sint hominibus nota; ergo in hoc sacramento datum est

Virgini aliquod augmentum gratiæ ad modum operis operati. Quia hæc gratia infallibili lege dabatur per tale sacramentum, et B. Virgo eo potissimum tempore capax erat augmenti gratiæ, et prior sanctificatio non reddiderat illam incapacem hujus sacramentalis gratiæ. Notavit hoc Paludan., in 3, d. 3, quæst. 2, paulo ante solutiones principalium argumentorum.

2. *Sacramentum Ordinis, pœnitentiæ et matrimonii Virgo non suscepit.* — *Maria Virgo Christi manibus baptizata.* — Alterum caput continet usum sacramentorum novæ legis, et fructum eorum, de quibus similiter certum est, non caruisse Virginem fructu illorum, quibus est usa, quanquam Scotus, in 4 sect. citatus, in hoc dubitaverit, cujus sententiam Sotus, et alii ibidem citati, merito rejiciunt. Est enim certum principium fidei, hæc sacramenta conferre gratiam non ponentibus obicem. Solum ergo superest, ut dicamus quibus sacramentis novæ legis Deipara usa fuerit; et quidem de tribus constat non fuisse Virgini collata. Primum est Ordo, cujus non erat capax, propter femineum sexum. Secundum est pœnitentia, cujus materiam non habuit, et ideo illud suscipere non potuit. Tertium fuit matrimonium, quod a Virgine contractum non est, postquam in sacramentum novæ legis est institutum. De duobus vero certum est illa suscepisse: primum est sacramentum baptismi, ut omnes Theologi docent, et Euth., Joan. 3: *Scribunt*, inquit, *quidam Apostolorum temporis proximi, quod Christus Petrum et Virginem matrem baptizaverit; Petrus vero reliquos Apostolos;* quibus verbis videtur explicari historia quam ex Evodio refert Nicephorus, lib. 2, c. 3, ubi dicit Christum manibus suis Petrum *tantummodo* baptizasse; explicandum autem videtur ut illa dictio exclusiva non excludat Virginem Christo conjunctissimam, quæ non est eisdem legibus, quibus cæteri, comprehendenda. Ratio vero est, quia præceptum baptismi omnibus generatim propositum est, et verbum illud: *Nisi quis renatus fuerit, neminem excipit;* neque oportet ut nos B. Virginem ex aliquo speciali privilegio excipiamus, cum nec fundamentum habeat, neque ad ejus perfectionem pertineat. Secundo, quia hoc decuit ad exemplum aliorum fidelium. Tertio, quia per baptismum constituuntur et signantur membra Ecclesiæ, prout a Christo institutæ, cujus perfectissimum membrum debuit esse B. Virgo. Tandem quia per baptismum datur

potestas utendi sacramentis novæ legis; sacratissima autem Virgo eis uti debuit, præsertim Eucharistia.

3. *Eucharistia sacramentum frequenter Virgo suscepit.* — Alterum ergo sacramentum, quod certum est B. Virginem frequenter accepisse, est Eucharistia. Primo, quia usus hujus sacramenti est in præcepto divino, quod eadem ratione qua præceptum baptismi, Virginem comprehendebat. Secundo, frequentia ejus est in consilio, et per sese honestissima et utilissima, et valde conformis eximie charitati Virginis erga filium. Tertio, quia legimus, Act. 2, in primitiva Ecclesia fideles omnes vel quotidie, vel frequenter usos esse hoc sacramentum; ergo multo magis B. Virgo hanc consuetudinem observavit.

4. *Sacramentum confirmationis aliquo modo Virgo recepit.* — His duobus adjungi potest tertium confirmationis sacramentum; nam, licet revera illud non receperit quoad signum visibile, in quo ratio sacramenti consistit, recepit tamen characterem, gratiam et abundantiam Spiritus Sancti, quæ sunt effectus illius sacramenti. Sicut enim Apostoli in die Pentecostes præter omne meritum suum receperunt quasi ex opere operato Spiritum Sanctum, et perfectissimum confirmationis effectum, et ideo postea sacramentum ipsum non susceperunt, quia iterari non potest, ita majori ratione B. Virgo eodem die similem effectum et donum perfectius ac copiosius accepit.

5. Solum igitur de sacramento extremæ-unctionis potest esse controversia. Multis enim indecens ac indecorum videtur, quod B. Virgo illo munita fuerit. Ita sentit Palud., in 4, dist. 23, q. 3, art. 2; Supplementum Gabrielis, q. 1, dub. 3; et Victoria, in Sum., n. 222. Fundamentum esse potest, vel quia B. Virgo erat incapax hujus sacramenti, quoniam institutum est pro iis tantum qui aliquando actualiter peccaverunt, ut constat ex forma illius, in qua dicitur: *Remittat tibi Deus quicquid peccasti per visum, auditum, etc.* B. autem Virgo nunquam actualiter peccavit; sicut ergo, quia hoc sacramentum institutum est pro infirmis ægritudine corporali, ideo dari non potest sanis, ita quia institutum est pro iis qui actuali labe peccati aliquando infecti fuerunt, ideo dari non potest iis qui nunquam peccaverunt. Vel secundo, licet admittamus B. Virginem fuisse capax hujus sacramenti, videtur tamen indecens ut ungeretur, tum quia non decuit

deprecarî illi remissionem actualium peccatorum; tum etiam propter honestatem, præsertim cum illo non indigeret, nec ratione effectus, nec ratione alicujus præcepti divini, quod nullum esse creditur de tali sacramento.

6. Alii vero existimant B. Virginem ante mortem unctam fuisse. Ita docuit Albert. Magn., in Mariali, c. 72 et 74, cujus sententiam referens Antonin., 3 p., tit. 14, c. 8, § 3: *Ponit*, inquit, *Albertus, quod B. Maria in morte se fecerit unungi, sicut etiam communicavit, et hoc non quia indigeret, cum nullum peccatum etiam veniale, nec reliquæ peccati essent in ea, sed ut præberet fidelibus in omnibus exemplum humilitatis et vitæ Christianæ.* Et hanc sententiam secutus est Sylvester, in Rosa aurea, tract. 3 de Quæst. impertinentibus, casu 53; et Bernardinus de Busto, 4 parte principali, serm. 11, part. 3. Canisius etiam, lib. 1 de B. Maria, c. 9, in hac est sententia, dum laudat Albertum supra, c. 81, dicentem B. Virginem omnia sacramenta novæ legis suscepisse, *præter Ordinem;* quod verbum, vel correctione, vel pia aliqua interpretatione indiget, ut ex dictis patet; debuisset enim matrimonium et pœnitentiam excipere. Supponit vero hæc sententia non esse de necessitate hujus sacramenti, ut persona cui tribuitur, aliquando peccaverit actualiter; sed satis esse ut habeat usum rationis, et consequenter, quod in se est, peccare possit, et a dæmone tentari, ut graves Theologi docent, in 4, d. 23; Bonavent., Richard., Gulielmus de Rubion., Major, et alii. Quia hoc satis est ad primarium effectum, propter quem per se primo hoc sacramentum est institutum, scilicet ad confortandum hominem in ultima pugna, præbendo auxilium adversus insidias inimici, quæ eo tempore solent esse vehementiores, simulque spiritualem sanitatem præstandam, si homo illa indigerit, atque etiam corporalem, si illi expedierit. Ita enim graves Theologi hunc effectum explicant, ut suo loco uberius dicemus, et interim videri possunt Petrus Sotus, lect. 2 de hoc sacramento; et Palatius, in 4, d. 23, disputat. 2, conclus. 1; homo autem adultus, quamvis nunquam peccaverit, ex se capax est hujus effectus, et verba formæ circa illum vera erunt in sensu conditionali, scilicet, *Si quid peccasti.* Hoc enim modo ordinatum est hoc sacramentum ad peccata, vel eorum reliquias delendas, ut ex verbis Jacobi, c. 5, colligitur: *Si in peccatis est, dimittentur ei.* Ergo, licet

B. Virgo nunquam peccaverit, capax fuit effectus hujus sacramenti, quia capax fuit gratiæ et spiritualis auxilii, quo adversus insidias inimici in ultima pugna ita muniretur, ac si illi objiciendæ essent, nam simpliciter libertatem habuit, quamvis divinitus esset in bono confirmata.

7. Judicium inter has sententias pendet ex principiis pertinentibus ad sacramentum extremæ-unctionis, scilicet, quod sit subjectum capax illius, quis effectus, et quæ forma. Ne igitur hoc loco hæc omnia sine sufficienti probatione et examine definiamus, respondeamus tantum sub conditione, si, ut homo sit capax hujus sacramenti, necessarium non est quod actualiter peccaverit, B. Virginem fuisse capax illius; si autem fuit capax illius, verisimilius esse illud suscepisse, tum propter fructum ejus, tum propter fidei ac fidelium ædificationem, et humilitatis exemplum. Neque enim ex parte formæ est ulla indecentia, tum quia facile intelligi potest, concessum esse in hoc peculiari casu aliquod speciale privilegium. Tum maxime quia sensus illius est conditionalis, vel (ut ita dicam) potentialis, id est: *Remittat tibi Deus, si quid peccasti;* vel, *Conferat Deus tibi gratiam sufficientem ad delendam omnem maculam, quæ per sensus contrahi solet.* Neque etiam ex parte materiæ erat hoc indecens, quia semper applicatur cum summa honestate.

8. *In conceptione filii Virgo singulariter ornata.* — Tertium caput hujus augmenti constitui potest in aliquibus temporibus vel opportunitatibus, in quibus B. Virgo immediate a Deo suscepit singularem sanctificationem, seu augmentum ejus. Hujusmodi intelligimus fuisse instans illud, in quo filium concepit, ut omnes Theologi, in 3, d. 3, sentire videntur. Qui dicunt, sicut in conceptione sua accepit primam sanctificationem, præter omne meritum, et præter omnem sacramentalem sanctificationem, sed ex singulari privilegio, ita in conceptione filii accepisse præter, omne meritum, singularem perfectionem sanctificationis, ob novam et admirabilem præsentiam divini Verbi, juxta verbum Angeli dicentis: *Spiritus Sanctus superveniet in te.* Et hoc modo sensit aperte D. Thomas supra, q. 27, art. 3, tunc fuisse illi sublatum fomitem peccati, qui juxta illius sententiam, antea tamen fuerat ligatus; et art. 4 docet gratiam Virginis in filii conceptione fuisse quodammodo consummatam. Idem late Durand. supra, q. 3; Scotus etiam, et reliqui, quos sect.

1 retuli, dum aiunt, tam perfectam fuisse in eo instanti gratiam Virginis, ut amplius crescere non potuit, hoc necessario supponunt. Idem aperte docent Damasc., Rupertus, ac Bernardinus ibi citati; Bernardus sæpe, in homiliis super *Missus est*; Laur. Justin., serm. de Annunt. Denique Athan., serm. de sanctissima Deipara inquit, *tunc descendisse Spiritum Sanctum in Virginem cum omnibus suis virtutibus essentialibus, imbuentem eam gratia et virtute*; et infra excludit errorem putantium tantum vim quamdam et energiam illi datam esse Spiritus, ut incarnatio perficeretur. Et paulo post subdit, *secundum orthodoxorum dogmatum rectitudinem virtute et spiritu esse impletam Virginem, tum ut corpus ejus sanctificaretur, tum ut salutarem illum fetum concipere posset*. Unde Euseb. Emis., hom. super *Missus est*, in feriam quartam Dominicæ quartæ Adventus: *Cum gratia*, inquit, *plena sit priusquam concipiat, post conceptionem quanta abundavit?* Et Albertus Magnus, in Mariali, c. 69, quem imitatur D. Thomas, opusc. 60, artic. 3, triplicem distinguit venitudinem gratiæ Virginis: aliam vocat *efficientiæ*, quam habuit a principio; aliam *abundantiæ*, quam dicit habuisse in filii conceptione; aliam *singularis excellentiæ*, quam in toto vitæ decursu consecuta est. Denique afferri potest conjectura, quia quando B. Virgo visitavit Elisabeth, propter Christi præsentiam, et Joannes fuit sanctificatus, et Elisabeth gratia impleta; quid ergo mirum quod divinum Verbum ingrediens uterum Virginis singulari modo illam sanctificaverit. De hoc ergo augmento nullus sine temeritate dubitare potest. Alia vero sunt tempora, de quibus simile quidpiam probabiliter conjectare possumus, quamvis sit res minus certa; hujusmodi sunt dies nativitatis Christi, dies mortis, vel resurrectionis ejus; de die vero Pentecostes jam diximus.

SECTIO IV.

Quantam gratiæ perfectionem ac intensionem fuerit B. Virgo consecuta.

1. Hactenus varios modos explicuimus, quibus B. Virgo toto tempore vitæ suæ in gratia et sanctitate crevit; reliquum est ut tandem concludamus, et explicemus cumulum gratiæ, quem toto illo tempore congregavit, id est, in quo gradu et intensione gratiam habuit in instanti mortis suæ. In qua re unum

tantum est certum, scilicet, eam gratiam fuisse intensiorem, quam sit in supremis Angelis vel hominibus sanctis. Sicut enim de fide est, Deiparam in perfectione beatitudinis esse omnibus superiorem, ita etiam certum est in intensione gratiæ omnes antecellere, quia perfectio beatitudinis perfectioni gratiæ respondet. Et hoc etiam facile ostendi potest, ex his quæ de prima sanctificatione et meritis B. Virginis hactenus tractata sunt. Solum ergo desiderari potest ut explicemus quanta fuerit hæc excellentia, vel quis excessus hujus gratiæ Virginis respectu gratiæ collatæ reliquis Sanctis, vel singulis, vel omnibus simul sumptis. Quæ res cum nec revelatione manifesta sit, nec certa ratione ostendi possit, vix tractari potest, nedum a nobis defini, quia non possumus vere dicere B. Virginem tot habuisse gradus gratiæ, neque plures, neque pauciores. Nihilominus tamen eonandum nobis est, vel sub ratione aliqua communi et universali, vel per comparationem ad alios Sanctos, perfectionem et excellentiam hujus gratiæ, quoad fieri possit, explicare.

2. *Gratia Virginis in fine vitæ immensa prope.* — Dico ergo primo, B. Virginem in fine vitæ pervenisse ad summam et (ut ita dicam) pene immensam gratiæ perfectionem et intensionem. Probatur primo ex modo loquendi Sanctorum Patrum. Damascenus enim orat. 2 de Assumpt., *gratiæ abyssum*, Virginem vocat; Epiphanius, orat. de laudibus Virg.: *Gratia*, inquit, *sanctæ Virginis est immensa*. Et infra, vocat eam, *mare spirituale, habens gemmam celestem Christum*; et infra: *Solo Deo excepto, cunctis superior existis, cui prædicandæ, neque hominum neque Angelorum lingua sufficit*. Sic etiam Anselmus, de Excellentia Virg., c. 3, inquit: *Nullus hominum vel Angelorum penetrare potest immensitatem divini amoris erga Virginem*. Et infra: *Ineffabilis est et stupenda omni seculo hujus mulieris gratia et exaltatio*. Et cap. 8, post multa concludit: *Quid amplius dicere possum, Domina? immensitatem quippe gratiæ et gloriæ, et felicitatis tuæ considerare incipienti, et sensus deficit, et lingua fatiscit*. Sic etiam Bernardus, serm. 4 de Assumptione, *ineffabile* vocat privilegium meritorum sanctissimæ Virginis; et Bernardin., dicto serm. 51, tantam dicit esse perfectionem Virginis, *ut soli Deo cognoscenda reservetur*. Multa similia habet Andreas Cretensis, orat. de Dormitione Virginis, ubi inter alia vocat eam, *omnis sanctitatis sanc-*

tissimum thesaurum. Ephrem quoque, in orat. de Laudibus Virginis, inter alia inquit: *Sanctior Cherubim, sanctior Seraphim, et nulla comparatione cæteris omnibus superis exercitiis gloriosior*. Bonaventura, in Speculo Mariæ, cap. 5: *Immensa certe fuit gratia, qua ipsa fuit plena*. Denique verba illa, quæ supra ex Ignatio citavimus, quibus in epistola 1 ad Joannem eam vocat *cæleste prodigium, et sacratissimum spectaculum*, satis indicant hanc gratiæ immensitatem.

3. Secundo, explicatur conclusio rationibus. Prima, quia supremus inter sanctos Angelos valde intensam habet gratiam, ita ut verisimile sit nullum sanctorum hominum ad eam gratiæ perfectionem pervenisse, solis Christo et Virgine exceptis; pervenit autem ille supremus Angelus ad eam gratiæ perfectionem, per unum, vel ad summum, duos actus fidei, spei, charitatis, religionis, obedientiæ, humilitatis, et aliarum virtutum, si fortasse illos in brevissimo illo intervallo, quo fuit viator, exercere potuit. Est enim communis Theologorum doctrina, Angelum in primo instanti per aliquem actum se disposuisse ad primam gratiam recipiendam, et in secundo perfecte, et ex toto conatu operando, illam consummasse. Ex hoc ergo concluditur ratio. Nam B. Virgo in primo instanti suæ sanctificationis perfectiorem gratiam assecuta est, quam supremus Angelus in sua prima sanctificatione; sed B. Virgo non duobus aut tribus, sed pene infinitis actibus perfectis, et ex toto conatu atque tota efficacia suæ gratiæ et charitatis elicis, ejusdem gratiæ augmentum et perfectionem promeruit; ergo est pene immensum hoc augmentum. Utraque assumptio in superioribus probata est; consequentia vero solum consideratione indiget, et (ut ita dicam) enumeratione frequentissimorum actuum charitatis, et aliarum virtutum, quos B. Virgo sexaginta annorum spatio exercuit.

4. Secundo, ut hoc amplius explicetur, suppono actus amoris Dei elicitos a charitate esse meritorios augmenti ejusdem charitatis, et consequenter gratiæ et gloriæ secundum totam latitudinem graduum, eorumque æqualitatem et adæquationem, ita ut si actus sit ut quatuor, mereatur quatuor gradus augmenti gratiæ; et sic de reliquis. Et quidem quod ii actus meritorii sint secundum totam latitudinem suam augmenti habitus, certum esse censeo, quia si solum essent meritorii secundum excessum, actus remissi vel æqua-

les nullius essent valoris ac meriti, quod plus quam falsum esse censeo, et repugnans doctrinæ Concilii Tridentini, sess. 6, ut latius in prima secundæ docetur. Quod vero hoc augmentum sit cum prædicta æqualitate et proportionem, non de omnibus actibus meritoriis, sed de solis perfectissimis actibus charitatis asseritur, non ut certum, sed ut verisimilius, quia, sicut in prima sanctificatione si quis dispositus per actum charitatis ut quatuor, habitum æqualem suscipit ex vi talis dispositionis, ita etiam pari vel majori ratione, qui post justificationem primam similem actum operatur, totidem gradus augmenti et perfectionis habitus consequitur; quia in hoc actu intercedit meritum de condigno, quod non invenitur in prima dispositione. Præterea, sicut hi actus charitatis sunt nobisissimi, ita etiam sunt efficacissimi ad meritum et augmentum ejusdem charitatis; ergo rationi consentaneum est, ut tot gradus mereantur quot in se habent. Ex hoc ergo principio concluditur, Virginis gratiam sæpissime fuisse effectam duplo majorem quam antea erat, quia (ut supra ostendi) operabatur ex tota virtute gratiæ et motionis divinæ; igitur eliciebat actus æqualis vel majoris intensionis, quam esset habitus; ergo per singulos actus hujusmodi ita crescebat illa gratia, ut fieret duplo major quam in principio erat; sed hi actus numero et multitudine fuerunt pene infiniti, ut ex dictis etiam patet; ergo.

5. Tertio, considerandum ulterius est posteriores actus, hoc modo et cum hac perfectione elicitos, semper extitisse duplo majoris meriti, quam priores, quia semper procedebant ex habitu facto intensiori per priorem actum secundum totam latitudinem ejus. Unde si prior gratia Virginis fuit, verbi gratia, ut centum, et per illam operata fuit ut centum, gratia effecta est ducentorum graduum; si ergo postea gratia illa operabatur secundum totam activitatem suam, efficiebat actum habitui proportionatum, vel intensiorem; ergo ulterius talis gratia per talem actum in duplo augebatur; ergo si hoc modo iterum atque iterum, ac sæpissime, et gratia augeatur per actus, et aucta eliciat meliores actus, et a melioribus melius augeatur, in fine augmenti tanta erit perfectio, ut vix possit humano ingenio comprehendi. Hic autem discursus præter principium positum de merito actus secundum totam latitudinem, supponit aliud, scilicet, statim dari homini totum augmentum, quod per hujusmodi actus meretur.